

รายงานผลการศึกษาวจัย

โครงการ " การศึกษาลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการ
ของประชาชนเพื่อการวิจัยและพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง "

กลุ่มประมงพื้นบ้าน

คณะผู้ศึกษาวจัย

รศ.ดร.สืบพงษ์ ธรรมชาติ

รศ.ดร.ไพฑูรย์ มีกุล

อาจารย์ณรงค์ บุญสวขวัญ

ดร.สุพัทธ์ พุฒกา

ISBN : 974-9663-15-2

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

มกราคม 2547

รายงานผลการวิจัย

การศึกษาลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของประชาชน
เพื่อการวิจัยและพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง

กลุ่มประมงพื้นบ้าน

โดย

รศ.ดร. สืบพงศ์ ธรรมชาติ

รศ.ดร.ไพฑูรย์ มีกุล

อาจารย์ณรงค์ บุญสววยขวัญ

ดร.สุพัทธ์ พุ่มกา

หัวหน้าคณะผู้ศึกษาวิจัย

คณะผู้ศึกษาวิจัย

คณะผู้ศึกษาวิจัย

หัวหน้าโครงการศึกษาวิจัย

รายงานการวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ “การศึกษาลำดับความสำคัญของปัญหาและ
ความต้องการของประชาชนเพื่อการวิจัยและพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง”

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

มกราคม 2547

การศึกษาลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของประชาชน เพื่อการวิจัยและพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง : กลุ่มประมงพื้นบ้าน

สืบพงศ์ ธรรมชาติ, ไพฑูรย์ มีกุล, ณรงค์ บุญสวยขวัญ และ สุพัทธ์ พุ่มภา

สำนักวิชาศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, อ.ท่าศาลา, จ.นครศรีธรรมราช 80160

(E-mail : tsuebpon@wu.ac.th)

การวิจัยเรื่องลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของประชาชนเพื่อการวิจัยและพัฒนา พื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง กรณีประมงพื้นบ้าน มีจุดประสงค์ที่จะรู้ว่าการประมงพื้นบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังมีปัญหาอะไรที่เป็นปัญหาสำคัญตามลำดับ และมีความต้องการอย่างไรบ้าง ในการวิจัยคณะผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ 3 แห่งตามสภาพภูมิศาสตร์ในเขตอำเภอปากพนัง คือ การประมงพื้นบ้านในลำน้ำเลือก บ้านบางด้วน ตำบลปากแพรก การประมงปากอ่าว เลือกบ้านต้นหาด ตำบลปากพนังฝั่งตะวันออก และการประมงริมฝั่งทะเล เลือกพื้นที่บ้านหน้าโกฏี ตำบลท่าพญา ในแต่ละแห่งที่เป็นจุดพบสนทนามีผู้ทำประมงพื้นบ้านจากพื้นที่อื่นทั้งจากต่างตำบลและต่างอำเภอไปร่วมสนทนากลุ่มด้วย จึงทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการทำประมงพื้นบ้านอย่างทั่วถึง นอกจากจะใช้การสนทนากลุ่มเป็นวิธีการเพื่อวิจัยแล้ว ยังใช้การสังเกตและการสัมภาษณ์เพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและชัดเจน

ปัญหาที่มีความสำคัญที่ได้จากการวิจัยคือปริมาณของสัตว์น้ำในพื้นที่ต่างๆ ของการทำประมงพื้นบ้านดังกล่าวลดลงไปมาก ทำให้จับสัตว์น้ำได้น้อย มีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตด้านเศรษฐกิจอย่างยิ่ง เหตุของปัญหาคือการถ่ายเทของน้ำในแม่น้ำปากพนังมีน้อย อันสืบเนื่องมาจากการเปิดประตูน้ำอุทกวิทยาประสิทธิ์เป็นเวลาน้อย เกิดความเปลี่ยนแปลงของวงจรชีวิตสัตว์น้ำปลาหลายชนิดสูญพันธุ์ไปและเกิดสภาพดินเลนและผักตบชวาในลำน้ำมีมาก ทำให้น้ำเน่าเหม็นในบางพื้นที่ อันเป็นเหตุให้เกิดปัญหาในการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ กรณีของประมงพื้นบ้านริมฝั่งทะเลเหตุสำคัญที่ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำลดลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งปลา คือเรืออวนลากขนาดใหญ่ เรืออวนรุน และเรือคันไชปู การจับปลาดังกล่าวนี้อาจจับได้ปริมาณมาก สัตว์น้ำขนาดเล็กก็ถูกจับด้วย ดังนั้นจึงทำให้ปริมาณของสัตว์น้ำลดลงอย่างรวดเร็ว และขาดช่วงวงจรการขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำริมฝั่งทะเล ส่วนประมงปากอ่าวทะเลที่สัตว์น้ำลดลงมีสาเหตุจากการระบายของน้ำเช่นเดียวกันกับประมงลำน้ำ และป่าชายเลนอันเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำถูกทำลายจำนวนมาก ปัญหาต่อมาคือปัญหามลพิษปัญหานี้สืบเนื่องมาจากการใช้สารเคมีในการทำการเกษตรต่างๆ ทั้งการปลูกพืช และการเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลี้ยงกุ้ง(นากุ้ง) น้ำจากนากุ้งส่งผลต่อการเกิดสภาพน้ำเสียในแหล่งน้ำ ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องน้ำใช้ อีกทั้งส่งผลกระทบต่อการใช้และการเจริญเติบโตของสัตว์น้ำด้วย

ความต้องการของผู้ทำอาชีพประมงพื้นบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง คือการทำให้สภาพแหล่งน้ำพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังเหมาะกับการเจริญเติบโตของสัตว์น้ำ เพราะจะเป็นการเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำได้ นั่นคือ การเปิดประตูน้ำอุทกวิทยาประสิทธิ์ให้มากขึ้น การดำเนินการกวดขันเรือจับปลาขนาดใหญ่ให้จริงจังกฎหมาย การทำให้ป่าชายเลนมีความอุดมสมบูรณ์ดังเดิม ความต้องการต่อมาคือการควบคุมเกี่ยวกับใช้สารเคมีในการเกษตรและกรณีอื่นๆ เพราะเป็นที่มาของการลดปริมาณสัตว์น้ำและปัญหาน้ำอุปโภค ความต้องการต่อมาคือทำให้ความช่วยเหลือในด้านการเงินด้วยการให้มีเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ เพื่อนำไปดำเนินการในการทำอาชีพประมงพื้นบ้าน

คำหลัก : ประมงพื้นบ้าน, ประตุระบายน้ำ, วัชพืช, สัตว์ทะเล, ป่าชายเลน

แหล่งทุน : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ประเภทสิ่งพิมพ์ : รายงานการวิจัย

ผู้ประสานงาน : นุสนธ์ สงเอียด (สถาบันวิจัยและพัฒนา)

A Study of the Order of Importance of Problems and Peoples' Needs for Research into and Development of the Pak Panang Basin Region : Local Fisheries

Suebpong THAMMACHAT, Paitoon MIKUSOL, Narong BOONSUAYKHWANE
and Supat POOPAKA

*Institute of Liberal Arts, Walailak University,
Tasala, Nakhon Si Thammarat 80160, Thailand
(E-mail : tsuebpon@wu.ac.th)*

The objective of this study of local fisheries was to find out what are the most important problems experienced by fishermen in the Pak Panang basin region, and what their needs are. The research team chose three geographical areas in *amphoe* Pak Panang: fishing in waterways, Bang Duan village, Ban Phraek district; fishing in the bay region: Ton Had village, East Pak Panang district; and fishing in the coastal region: Na Kot village, Thaphaya district. In each area where we held discussions there were fishermen from other areas, both from other districts and other *amphoe* who joined the discussion, which enabled us to gather a wide range of data. Besides the focus group discussions we also used our own observation and additional interviews in order to obtain accurate and clear information.

The important problem that we discovered from this research was the drastically reduced abundance of marine life in the areas under investigation, which resulted in much lower catches for the fishermen and which had a major effect on the people's way of life and livelihood. The reason for the problem was that lack of water flow from the Pak Panang river as a result of the *Uthokawiphatprasit* water gate, which was rarely opened. This had an effect on the life cycle of marine life. Many species of fish had disappeared, and many waterways had silted up or were clogged up by Water Hyacinth weed. This contributed to the problem of stagnant, smelly water in various areas, which in turn affected the breeding of various marine species. The reason for the reduction on marine life and in particular fish in the coastal waters was the use of large drag nets, *rua lun*, and *rua khan sai pu*. This method of fishing results in catches of very large quantities of fish, including small marine life, which has led to a rapid reduction of marine life in the area as well as affecting the breeding cycle of coastal marine species. As for fishing in the Pak Panang bay, the reason for the reduction of marine life is the same as that which occurs with the release of stagnant water in the canals and waterways. In addition, large areas of mangroves, a major breeding ground for marine life, have been destroyed. A further problem is that of pollution caused by the use of chemicals in various forms of agriculture including crop planting, raising animals, and especially shrimp farming. Water from shrimp farms results in water pollution in the waterways which leads to water use problems and also effects the breeding and growth of marine life.

The needs of local fishermen in the Pak Panang region are to ensure that the quality of water in the Pak Panang basin region is good enough to support the region's various marine species, so that it can increase the quantity of marine life for local fisheries. To this end the *Uthokawiphatprasit* water gate should be opened more often. The large fishing trawlers should be regulated more strictly according to the law. The mangroves should be restored to their former abundance. A further need is to control the use of chemicals in agriculture and other occupations, because it is the source of the reduction of marine life and water use problems. The next need is for financial assistance in terms of low interest loans to be made available to be used for local fisheries.

Key words: Fisheries, water gate, weed, marine life, mangroves.

Grant: TRF

Published: Research Report.

Coordinator: Nusun Song-iat (*Institute of Research and Development*)

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ค
สารบัญ	จ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. สภาพโดยทั่วไปของพื้นที่ศึกษา	1
บทที่ 2 วิธีการศึกษา	5
1. คำถามการวิจัย	5
2. วัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย	5
3. วิธีการศึกษา	5
4. ผู้ร่วมสนทนา	5
5. การวิเคราะห์ข้อมูล	5
บทที่ 3 ผลการศึกษา	6
1. ผลการศึกษาโดยการจัดเวทีสนทนาจำแนกเป็นรายพื้นที่	6
1.1 กลุ่มประมงในลำน้ำ	6
1.2 ประมงปากอ่าว	7
1.3 ประมงชายฝั่งทะเล	9
2. สรุป ปัญหาและความต้องการของชาวประมงพื้นบ้านลุ่มน้ำปากพนัง	9
3. ลำดับความสำคัญของปัญหาร่วมกันของชาวประมงพื้นบ้านลุ่มน้ำปากพนัง	10
4. ความต้องการของชาวประมงพื้นบ้านลุ่มน้ำปากพนัง	12
5. ข้อเสนอแนะในการวิจัย	12
บรรณานุกรม	13
ภาคผนวก ก	14
ประวัติผู้เขียน	18

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
1 สภาพปัญหาบางส่วนของการทำประมงในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง	11

บทที่ 1

บทนำ

1. สภาพโดยทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

ลุ่มน้ำปากพนังมีแม่น้ำ ลำคลอง และบึงบางอยู่จำนวนมาก ทั้งในอำเภอบางขัน เขียวใหญ่ เฉลิมพระเกียรติ หัวไทร และชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ตลอดจนบางอำเภอในจังหวัดสงขลา และพัทลุง ซึ่งอยู่ในเขตของลุ่มน้ำปากพนังเช่นกัน ด้วยเหตุที่มีลำนํ้าธรรมชาติดังกล่าวนี้เองทำให้ชาวลุ่มน้ำปากพนังสมัยก่อนมีความอุดมสมบูรณ์ในการดำรงชีวิตอยู่ เข้าทำนอง “ข้าวในนา ปลาในน้ำ ตามห้วยหนอง” ดังบทหนึ่งตะลุงบางคณะกล่าวเอาไว้หรือในศิลาจารึก พ่อขุนรามคำแหงมหาราช (พ.ศ. 1835) ที่ว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว”

การจับปลาและสัตว์น้ำของชาวลุ่มน้ำปากพนังเป็นวิถีชีวิตที่เป็นกิจวัตรประจำวัน เพราะต้องรับประทานเนื้อปลาเป็นหลัก และจับได้ตลอดเวลาด้วยเครื่องมือที่เป็นภูมิปัญญาที่บรรพชนสร้างไว้ให้ และสร้างขึ้นโดยประยุกต์ของเก่าและใหม่เข้าด้วยกันก็มี เครื่องจับปลาที่นิยมใช้กันในสมัยก่อนมักเป็นเครื่องมือที่จับปลาและสัตว์น้ำได้ไม่มาก จึงเป็นการสงวนทรัพยากรธรรมชาติประเภทปลาและสัตว์น้ำเอาไว้ให้ได้ใช้นานๆ และเพียงพอ ชาวลุ่มน้ำปากพนังเมื่อก่อนไม่นิยมจับสัตว์น้ำขนาดเล็กรับประทาน ตลอดจนเว้นการจับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่ด้วย (มีบางคนบางกลุ่มที่นิยมเพราะชอบรับประทานไข่ปลา) เครื่องมือประเภทอวนก็จะไม่ใช่ตาถี่จนเกินไป ทั้งนี้เพื่อมิให้ปลาและสัตว์น้ำขนาดเล็กติดตาอวน การดำเนินวิถีชีวิตของชาวลุ่มน้ำปากพนัง จึงมีความเป็นอยู่ที่อุดมสมบูรณ์ สัตว์น้ำถ้าจับได้มากก็จะมีการขายบ้าง ทั้งในรูปของสัตว์น้ำสดและการแปรรูป เช่น ปลาแห้ง ปลา ร้า ปลาเค็ม และปลาแปรรูป เป็นต้น

ปัจจุบันสภาพของลุ่มน้ำปากพนังเปลี่ยนแปลงไปทั้งโดยการกระทำธรรมชาติและโดยการกระทำของมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติประเภทปลาและสัตว์น้ำมีผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทั้งในด้านปริมาณและจำนวนพันธุ์ ที่มีแนวโน้มลดลงไปตามลำดับ ด้วยการที่มีความเปลี่ยนแปลงเป็นระยะเวลาติดต่อกันหลายปี ทำให้สภาพความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรสัตว์น้ำและปลามีปัญหา จึงทำให้ชาวลุ่มน้ำปากพนังมีความเป็นอยู่ที่ไม่อุดมสมบูรณ์อย่างเมื่อก่อน บางครอบครัวต้องอพยพครอบครัวไปอยู่ที่ใหม่ เพราะการจับปลาและสัตว์น้ำในแม่น้ำ ลำคลอง และบึงบางไม่สามารถจะเลี้ยงครอบครัวได้ สมัยก่อนนอกจากจะจับสัตว์น้ำเลี้ยงครอบครัวแล้ว บางครอบครัวยังมีรายได้ส่งเสียให้ลูกได้ศึกษาเล่าเรียนจนกระทั่งจบการศึกษาชั้นสูงก็มี นอกจากการทำประมงพื้นบ้านไม่ได้ผลแล้ว ยังประกอบอาชีพการเกษตรปลูกข้าวและพืชผักอื่น ๆ ไม่ค่อย

ได้ผลด้วย อันเป็นผลสืบเนื่องจากปัจจัยน้ำ และดินที่เปลี่ยนแปลงไป สิ่งที่เป็นปัญหาอย่างหนึ่งที่มีผลต่ออาชีพการเกษตรนาข้าวและปลูกพืช คือ การทำนาทุ่งในบริเวณที่ใกล้เคียงกัน การแก้ปัญหาดังกล่าวนี้นางราชการวางแผนที่จะแบ่งเขตนาข้าวและนาทุ่งให้เกิดความเหมาะสม อย่างไรก็ตามในปัจจุบันสภาพปัญหายังไม่ได้คลี่คลายไปมากนัก

ในการทำประมงชายฝั่งของชาวลุ่มน้ำปากพนังนั้นซึ่งครอบคลุมพื้นที่ไปถึงบางอำเภอในจังหวัดพัทลุง และจังหวัดสงขลานั้น มีลักษณะที่เหมือนๆ กัน และปัญหาที่เกิดขึ้นก็มีความเหมือนกัน ทั้งนี้เพราะสภาพพื้นที่และวิถีดำเนินชีวิตไม่แตกต่างกัน สิ่งใดที่เป็นปัญหาด้านการประมงพื้นบ้านของชาวลุ่มน้ำปากพนังในนครศรีธรรมราช ก็เป็นปัญหาของชาวลุ่มน้ำปากพนังในจังหวัดพัทลุง และสงขลาเช่นเดียวกัน ข้อมูลจากกรมพัฒนาที่ดิน เมื่อ พ.ศ.2540 ได้แสดงพื้นที่ที่เป็นน้ำว่ามีประมาณ 12,196 ไร่ พื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ประมาณ 106,295 ไร่ พื้นที่เลี้ยงกุ้ง 110,848 ไร่ จะเห็นได้ว่าพื้นที่ที่เป็นน้ำเพื่อการประมงของชาวลุ่มน้ำปากพนังก็ยังมีเหลืออยู่มาก ในส่วนของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำต่างๆ และเลี้ยงกุ้งนั้นส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่ขุดขึ้นมา มีอยู่จำนวนน้อยที่เลี้ยงสัตว์น้ำในริมฝั่งทะเล และแม่น้ำลำคลอง จากการเลี้ยงสัตว์น้ำแบบสมัยใหม่ที่เป็นภูมิปัญญาจากภายนอก มีการใช้สารเคมีในการเลี้ยงซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านอยู่มาก หลายฝ่ายจึงร่วมมือกันเพื่อแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดสิ่งที่ดีที่สุดต่อชาวลุ่มน้ำปากพนังและสังคมไทย ด้วยเหตุนี้การเกิดโครงการวิจัยเรื่อง "การศึกษาลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของประชาชน เพื่อการวิจัยและพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง" จึงเกิดขึ้นมา ในการศึกษานี้จะศึกษาในกรณีของประมงพื้นบ้านในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง

พื้นที่เลือกศึกษาเป็นพื้นที่ที่เป็นตัวแทนของประมงพื้นบ้าน 3 ลักษณะ คือ พื้นที่ประมงลำนํ้าประมงปากอ่าว และประมงชายฝั่งทะเล พื้นที่ลำนํ้าเลือกที่บ้านบางด้วน ตำบลปากแพรก อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช บริเวณนี้เป็นพื้นที่กลางของการดำรงชีพประมงลำนํ้า อยู่ระหว่างปากอ่าวปากพนัง(ทะเลใน) กับต้นน้ำของแม่น้ำปากพนัง ซึ่งมีต้นกำเนิดจากภูเขาในอำเภอชะอวด แม่น้ำปากพนังช่วงที่อำเภอชะอวดจะเชื่อมต่อด้วยลำคลองเล็กๆ และพยุ กับแหล่งน้ำในอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง และอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา น้ำจากเขตพื้นที่เหล่านี้ไหลลงสู่แม่น้ำปากพนัง และลงทะเลที่อ่าวปากพนัง สัตว์น้ำ กุ้ง ปลา ปู และ หอย จะขยายพันธุ์ และเจริญเติบโตจากแหล่งต้นน้ำ แหล่งกลางน้ำ และ แหล่งปลายน้ำบริเวณปากอ่าวปากพนัง สายน้ำที่มีระยะทางยาวและกว้างนี้จึงเป็นเสมือนแหล่งอาหารสำคัญของชาวลุ่มน้ำปากพนัง ลำนํ้าในช่วงที่บ้านบางด้วน ตำบลปากแพรก อำเภอปากพนัง นั้นจะแยกเป็น 3 ทาง คือปากพนัง หัวไทร และเข็ญใหญ่ขึ้นไปชะอวด จึงได้ชื่อว่าตำบลปากแพรก ด้วยเหตุนี้บริเวณนี้จึงเป็นแหล่งชุมนุมของปลา

ไม่ว่าปลาจากต้นน้ำหรือปลายน้ำจะมารวมกันที่จุดรวมนี้ อีกทั้งจะเป็นแหล่งที่มีสัตว์น้ำอื่นๆ ชุกชุม เพราะมีสภาพที่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัยของสัตว์น้ำ ดังนั้นจึงเลือกพื้นที่นี้เป็นตัวแทนประมงพื้นบ้าน ลำน้ำ ส่วนประมงปากอ่าวเลือกสถานที่บ้านต้นหาด ตำบลปากพนังฝั่งตะวันออก อำเภอปากพนัง ด้วยเป็นบริเวณที่อยู่ใกล้ปากอ่าวของทะเลปากพนังซึ่งเรียกกันว่าทะเลใน ประชาชนในบริเวณนี้ ประกอบอาชีพการประมงปากอ่าวเป็นหลักและมีจำนวนมาก บริเวณปากอ่าวเป็นพื้นที่ป่าชายเลน มีพืช เช่น โกงกาง ลำพู และแสมสาร เป็นต้น พืชป่าชายเลนเหล่านี้เป็นที่เพาะพันธุ์ของสัตว์น้ำ บริเวณปากอ่าว เป็นที่รวมของสัตว์น้ำกร่อยและน้ำเค็มบางชนิด ในส่วนของประมงพื้นบ้านชายฝั่ง ทะเลเลือกสถานที่บ้านหน้าโกฏิตำบลท่าพญา อำเภอปากพนัง พื้นที่บริเวณนี้เป็นพื้นที่ริมฝั่งทะเล มีประชาชนดำรงชีพด้วยการทำประมงที่ใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำที่ผลิตขึ้นเองและเครื่องมือขนาดเล็กที่ซื้อ หรือนำมาประยุกต์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นจำนวนไม่น้อย สถานที่ 3 แห่งที่เลือกเป็นสถานที่ จัดเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และการสังเกตจึงมีความเหมาะสม ที่จะศึกษาปัญหาและความต้องการของผู้ดำรงชีพประมงพื้นบ้านในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง

ในเรื่องการดำรงชีพด้วยประมงพื้นบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังประมงชายฝั่งนั้น มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ (2543) มีการสังเคราะห์องค์ความรู้ในด้านนี้เอาไว้สรุปได้ว่า ชาวประมงชายฝั่งลุ่มน้ำปากพนังมีความเชื่อ 7 ประการ ความเชื่อเกี่ยวกับเรือและเครื่องมือ ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องรางของขลัง ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม ความเชื่อเกี่ยวกับเทพ และภูตผีปีศาจ ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาง ความเชื่อเกี่ยวกับการทำเลการประมงและความเชื่อเกี่ยวกับสัตว์น้ำที่ต้องห้าม นอกจากนี้ยังได้นำสถิติเกี่ยวกับปริมาณการทำประมงพื้นบ้านของสำนักงานสถิตินครศรีธรรมราช ปี พ.ศ.2543 เข้ามากล่าวไว้ว่า การทำประมงพื้นบ้านนิยมทำกันมากที่สุดในอ่าวปากพนัง มีพื้นที่ประมาณ 100,000 ไร่ มีพื้นที่เปิดตอนในของอ่าวเป็นป่าชายเลนถึง 11,680 ไร่บริเวณนี้เป็นบริเวณที่มีความสมบูรณ์ที่สุดเพราะเป็นพื้นที่ที่น้ำพัดพาเอาแร่ธาตุจากต้นน้ำไหลลงสู่ทะเล ดังนั้นบริเวณนี้จึงมีสัตว์น้ำชุกชุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปลา แต่ข้อสรุปมีว่าการประมงพื้นบ้านในอ่าวปากพนังนับวันจะลดลงเรื่อยๆ ปี พ.ศ.2542 มีหมู่บ้านประมงใน 5 อำเภอหลักของลุ่มน้ำปากพนังที่ทำประมงทะเลและเพาะเลี้ยงชายฝั่ง รวมทั้งสิ้น 81หมู่บ้าน อำเภอเชียรใหญ่ 13 หมู่บ้าน อำเภอชะอวดไม่มี อำเภอปากพนัง 48 หมู่บ้าน อำเภอหัวไทร 19หมู่บ้าน และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ 1 หมู่บ้าน รวมจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 4,630 ครัวเรือน แบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ เป็นประมงทะเล เพาะเลี้ยงชายฝั่ง ประมงทะเลและเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ในเรื่องการทำประมงลดลงหลังจากมหาวาดภัยปี พ.ศ.2505 อันสืบเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ทำให้ทรัพยากรประมงในอ่าวปากพนังมีแนวโน้มลดลง ในปี พ.ศ.2516 ฝั่งตะวันตกของอ่าวพื้นที่ถูกใช้ไปในการเลี้ยงกุ้งทะเลทำให้ป่าชาย

เลนเสียหายไปจำนวนมาก จากความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ชาวประมงต้องปรับปรุงประสิทธิภาพของเรือ และเครื่องมือจับสัตว์น้ำ เพื่อให้จับได้มากขึ้นเพื่อเป็นการดำรงชีพ การกระทำเช่นนี้เท่ากับเป็นการเร่งให้ทรัพยากรประมงลดน้อยลงไปอีก สาเหตุอื่นที่ทำให้ทรัพยากรประมงลดน้อยลง เช่น ความตื่นเงินของปากอ่าว และเครื่องมือประมงขนาดใหญ่ เช่น อวนรุน และอวนลากคานต่าง เครื่องมือที่ไม่ทำลายทรัพยากรประมง เช่น อวนลอยกุ้ง ยอปัก อวนลอยปลากระบอก และลอบปู เป็นต้น รายได้ประมงในอ่าวปากพนังสถิติ ปี พ.ศ.2533 ร้อยละ 72 จากกุ้งทะเล รองลงมาเป็นปลากระบอก ปลาอื่นๆ และปู ตามลำดับ เฉลี่ยต่อครัวเรือน 62,049 สูงกว่าประมงพื้นบ้านทั่วประเทศคือ 49,474 บาทต่อครัวเรือน

จากข้อมูลทีกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าการทำประมงพื้นบ้านในอ่าวปากพนังและพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังนั้น เป็นสิ่งที่สร้างรายได้ให้ชาวพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังที่ดำรงชีพด้วยการทำประมงพื้นบ้านสูงมาก แต่หลังจากนี้ไม่นาน รายได้ที่เคยสูงก็ลดลงไปตามลำดับ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นมีผลมาจากหลายสาเหตุ ทั้งจากการกระทำของธรรมชาติ และการกระทำจากฝีมือของมนุษย์ ซึ่งคำตอบเหล่านี้ได้จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่เขตลุ่มน้ำปากพนัง 3 แห่ง คือที่ บ้านบางด้วน ตำบลปากแพรก อำเภอปากพนัง บ้านบางบ่อ ตำบลปากพนังฝั่งตะวันออก และบ้านหน้าโกฏิตำบลท่าพญา อำเภอปากพนัง

บทที่ 2

วิธีการศึกษา

1. คำถามการวิจัย

ปัญหาและความต้องการของประชาชนที่ประกอบอาชีพและดำรงชีพประมงพื้นบ้านในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังคืออะไร ปัญหามีความสำคัญตามลำดับอย่างไร

2. วัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย

เพื่อศึกษาลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของประชาชนกรณีประมงพื้นบ้านในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง

3. วิธีการศึกษา

ใช้วิธีการศึกษาแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในแต่ละแห่งจะมีผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มระหว่าง 15–20 คน มีผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) และผู้จดบันทึกการประชุม (Note Taker) นอกจากนี้ก็มีการให้เขียนข้อมูลบางประการ การทำแผนที่ความคิด (Mind Map) บันทึกเสียงการสนทนา และถ่ายภาพข้อมูลแวดล้อมด้านสถานที่ และบุคคล เพื่อประกอบการศึกษาวิจัย

4. ผู้ร่วมสนทนา

ชาวบ้านที่เข้าร่วมสนทนากลุ่มย่อย ได้จากบุคคลที่ประกอบอาชีพประมง เป็นหลัก มีความรู้และประสบการณ์ในการทำประมงเป็นอย่างดี โดยเชิญผู้ให้ข่าวสารสำคัญจาก บ้านบางด้วน ตำบลปากแพรก ชาวบ้านบางบ่อ ตำบลปากพนังฝั่งตะวันออก ชาวบ้านบ้านหน้าโกฏี ตำบลท่าพญา อำเภอปากพนัง ชาวบ้านอำเภอเชียรใหญ่ และชาวบ้านอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้ศึกษาได้นำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาจัดระเบียบให้มีความสัมพันธ์กัน แล้วนำข้อมูลผ่านการจัดระเบียบแล้วมาวิเคราะห์ จัดทำรายงานเสนอในลักษณะพรรณนาวิเคราะห์ ขั้นตอนต่อมาได้นำสิ่งที่วิเคราะห์ในรูปของรายการเสนอต่อที่ประชุมเวทีสาธารณะเพื่อให้มีการแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่ได้ศึกษาเอาไว้ และนำผลไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนังในด้านประมงพื้นบ้านต่อไป

บทที่ 3 ผลการศึกษา

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามในการวิจัยเพื่อศึกษาลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชาวกลุ่มน้ำปากพ่องในประเด็นประมงพื้นบ้านในจุดต่าง ๆ ได้ข้อสรุปดังนี้

1. ผลการศึกษาโดยการจัดเวทีสนทนากลุ่มเป็นรายพื้นที่

1.1 กลุ่มประมงในลำน้ำ

เก็บข้อมูลที่บ้านบางด้วน ตำบลปากแพรก อำเภอปากพ่อง ด้วยวิธีการสนทนากลุ่มเพื่อสำรวจปัญหาและสภาพปัญหาประมงพื้นบ้าน มีผู้ร่วมสนทนา จำนวนประมาณ 20 คน มาจากตำบลปากแพรก อำเภอปากพ่อง อำเภอชะอวด และตำบลไสหมาก อำเภอเชียรใหญ่ ข้อสรุปที่ได้คือ

1.1.1 สัตว์น้ำลดน้อยลง สัตว์น้ำในลำน้ำหรือแม่น้ำในกลุ่มน้ำปากพ่อง ได้แก่ ปลา ปู กุ้ง และหอย สัตว์น้ำเหล่านี้มีอยู่โดยทั่วไป ทั้งในแม่น้ำ ลำคลอง บึง และบาง โดยเฉพาะพันธุ์ปลามีการรวบรวมรายชื่อเปรียบเทียบอดีตกับปัจจุบัน ในอดีตมีรวม 70 พันธุ์ แต่ปัจจุบันเหลือไม่ถึงครึ่งหนึ่ง การหายไปของพันธุ์ปลา ดังที่ผู้ร่วมสนทนากลุ่มบอกนั้นบอกว่าเพราะความตื่นเงินของแม่น้ำ ลำคลอง น้ำไม่ค่อยได้ไหลหมุนเวียน น้ำเสีย และการลดน้อยลงของพืชริมฝั่งคลอง ได้แก่ ต้นจาก ลำพู และพืชพันธุ์ริมฝั่งแม่น้ำลำคลองพันธุ์อื่น ๆ ทั้งนี้เพราะราก ลำต้น และร่มเงาของพืชเหล่านี้เป็นที่เพาะพันธุ์ของสัตว์น้ำ และเป็นที่อยู่อาศัยซึ่งเปรียบเสมือนบ้านของมนุษย์

1.1.2 น้ำเสีย น้ำเสียเป็นที่มาของการเพาะพันธุ์ของสัตว์น้ำ ส่งผลต่อการลดลงและสูญพันธุ์ของสัตว์น้ำ นอกจากนี้ยังทำให้มีมูลมาก ทำให้เกิดโรคที่เกี่ยวกับยุงตามมาอีกอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีปัญหาต่อการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ด้วย

1.1.3 การว่างงาน การว่างงานของชาวบ้านเกิดจากเลิกจากการทำประมงพื้นบ้านเนื่องจากไม่มีสัตว์น้ำในแม่น้ำลำคลองให้จับ ถ้าจะทำต่อก็ขาดทุนเนื่องจากค่าใช้จ่ายสูงเพราะต้องใช้เรือหางยาวต้องจ่ายค่าน้ำมันแพง และเครื่องมือที่มีราคาสูงขึ้น ส่วนหนึ่งจึงหันไปรับจ้างทั้งในชุมชนและชุมชนอื่น บางส่วนยังไปทำอาชีพอื่นในต่างจังหวัดและกรุงเทพฯ

ข้อเสนอในการแก้ปัญหา

1) เปิดประตูระบายน้ำให้มากขึ้น การเปิดประตูระบายน้ำจะทำให้น้ำไหลหมุนเวียนขึ้นลง สภาพความสมบูรณ์ต่าง ๆ ก็จะกลับคืนมา ส่วนปัญหาน้ำเค็มที่จะไหลเข้าไปส่งผลกระทบต่อการเกษตรนั้น ก็จะต้องมีมาตรการเกี่ยวกับการปิดเปิดเขื่อนแก้ปัญหา สิ่งดีที่เกิดจากการเปิดเขื่อน

มากขึ้นคือ ปลาจะได้ง่ายขึ้นลงได้ทำให้เกิดการเพาะพันธุ์เป็นไปตามธรรมชาติ นอกจากนี้พืชพันธุ์ริมแม่น้ำ ลำคลอง จะมีความสมบูรณ์กว่าที่เป็นอยู่ การปิดประตูน้ำเป็นเวลานานก่อให้เกิดสภาพไม่สมบูรณ์ของพืชพันธุ์เพราะสภาพสมบูรณ์ตามธรรมชาติลดลงไป นอกจากนี้ยังลดปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่ปลูกพืชของผู้ที่อยู่ช่วงกลางของแม่น้ำปากพองด้วย ตลอดจนลดปัญหาการตื่นของแม่น้ำปากพอง เพราะตะกอน ผักตบชวา และสิ่งต่าง ๆ จะได้ไหลลงไปสู่ทะเล กระจายไปในที่ต่าง ๆ ได้

ให้ราชการฟื้นฟูสภาพของลำน้ำและสนับสนุนและส่งเสริมอาชีพการเกษตร สภาพของแม่น้ำปากพอง คลองสาขา และบาง ควรมีการฟื้นฟูด้วยการขุดลอก ให้น้ำไหลได้สะดวก แต่ต้องไม่กระทบพืชพันธุ์ริมฝั่ง เพราะเป็นธรรมชาติที่สร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับธรรมชาติลำน้ำ หากฟื้นฟูให้กลับมีสภาพที่เป็นธรรมชาติได้ ความอุดมสมบูรณ์คงจะกลับมา ส่วนการสนับสนุนและส่งเสริมการเกษตรนั้น ขอให้ราชการทำอย่างจริงจัง และสุจริต ไม่เช่นนั้นจะประสบความสำเร็จได้ยาก

ลดสารเคมี สารเคมีถูกนำมาใช้ทั้งการเกษตร เลี้ยงสัตว์และปลูกพืช สิ่งดังกล่าวนี้ทำให้สภาพของดินและน้ำเสียหาย รวมทั้งมีผลกระทบต่อสัตว์น้ำ และมนุษย์ ต้องส่งเสริมให้มีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ให้มากขึ้น และลดปุ๋ยเคมีลงไปได้มากที่สุด หากทำได้สัตว์น้ำจะเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เพราะวงจรของสัตว์น้ำไม่ได้รับผลกระทบ

1.2 ประมงปากอ่าว

เก็บข้อมูลที่บ้านต้นหาด อ.ปากพอง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มมาจากตำบลปากพองฝั่งตะวันออก ตำบลปากพองฝั่งตะวันตก และตำบลบางทวด อำเภอปากพอง จำนวน 18 คน ปัญหาและสภาพปัญหาของประมงพื้นบ้านบริเวณนี้มีดังนี้ (ปากอ่าวเป็นพื้นที่หน้าประตูระบายน้ำ)

1.2.1 ปลาและสัตว์น้ำลดลงและสูญพันธุ์ การลดลงของปลาและสัตว์น้ำ รวมทั้งการสูญพันธุ์ของสัตว์น้ำ บางชนิดนั้น เชื่อว่า มาจากการปิดประตูน้ำในรอบปีมากไป รวมทั้งการลดลงไปของพืชพันธุ์ปากอ่าว เช่น แสมสาร ลำพู และโกงกาง เพราะพืชพันธุ์ ดังกล่าวนี เป็นที่อยู่อาศัยและเพาะพันธุ์ของสัตว์น้ำปากอ่าว ทั้งกุ้ง ปู ปลา และหอย ปลาที่หายไปอย่างชัดเจน คือปลาสองน้ำ ทั้งนี้เพราะวงจรสัตว์น้ำขาดไป

1.2.2 น้ำทะเลหนุนทำให้น้ำท่วม เมื่อน้ำทะเลขึ้นมากทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วม และน้ำมากเกินไป ส่งผลต่อการทำประมงและการเป็นอยู่

1.2.3 ต้นทุนสูง ต้นทุนในการทำประมงสูงขึ้น ทั้งค่าน้ำมัน และเครื่องมือในการจับสัตว์น้ำโดยเฉพาะอวน

1.2.4 เรือประมงขนาดใหญ่ เรือประมงขนาดใหญ่ใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำทันสมัยทำให้จับสัตว์น้ำได้มาก และจับสัตว์ขนาดเล็กด้วย เรือประมงขนาดใหญ่มีมากขึ้น ทำให้สัตว์น้ำบริเวณปากอ่าวลดลงอย่างรวดเร็ว ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านมีปัญหาในการจับสัตว์น้ำ

1.2.5 น้ำเสีย น้ำเสียเกิดจากการไหลเวียนของน้ำน้อยลง สืบเนื่องมาจากการปิดประตูน้ำ น้ำเสียมีผลต่อการเกษตรในครัวเรือน และมีอยู่มากขึ้น

1.2.6 ป่าชายเลนถูกทำลาย นายทุนบุกรุกป่าชายเลนเพื่อทำนาเกลือ การบุกรุกป่าชายเลนส่งผลกระทบต่อพันธุ์สัตว์น้ำมาก

ข้อเสนอในการแก้ปัญหา

1) เปิดเขื่อนให้มากกว่าที่เป็นอยู่ การเปิดเขื่อนให้มากขึ้น คงจะทำให้สภาพความอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้น ในการปิด-เปิดเขื่อนให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วม อาจจะแต่งตั้งในรูปกรรมการ

2) ขุดคลองน้ำเวียน กวาร์ขุดคลองน้ำเวียนเป็นการขุดคลองเพื่อให้มีการไหลเวียนของน้ำ จะทำให้ปัญหาน้ำเน่าเสีย และน้ำท่วมบรรเทาลงไป รวมทั้งทำให้สัตว์น้ำได้เคลื่อนย้ายที่ ส่งผลต่อการเพาะพันธุ์ (โคลงกอบกาญจน์)

3) จัดสรรพื้นที่ทำกิน พื้นที่ทำกินชาวประมงอ่าวปากพนังไม่ค่อยมี หากมีการจัดสรรจะทำให้ทำอาชีพอื่นได้ โดยเฉพาะนำพื้นที่ที่นายทุนบุกรุกมาจัดสรร

4) การจัดสรรทุนประกอบอาชีพการประมง เนื่องจากชาวประมงปากอ่าวมีรายได้จากการประมงน้อย การจัดสรรทุนให้หรือการให้กู้เงินดอกเบี้ยต่ำจะช่วยให้ชาวประมงบริเวณปากอ่าวมีทุนในการประกอบอาชีพประมงต่อไป อาจจะมีการเลี้ยงปลาในกระชังบริเวณปากอ่าวเสริมการประมงที่เป็นอยู่

5) ควบคุมเครื่องมือผิดกฎหมาย การทำประมงบริเวณปากอ่าวของบางกลุ่มใช้เครื่องมือที่ผิดกฎหมาย ทำให้พันธุ์สัตว์น้ำถูกจับหมดไปอย่างรวดเร็วและไม่เว้นการจับสัตว์น้ำขนาดเล็กให้ทางราชการดำเนินการออกกฎหมายบังคับอย่างจริงจัง

6) การตั้งกลุ่มประมง ตั้งกลุ่มประมงเพื่อร่วมมือกันทำประมงอย่างถูกต้องและก่อให้เกิดผลดีทั้งครอบครัวและชุมชน

1.3 ประมงชายฝั่งทะเล

เก็บข้อมูลแบบสนทนากลุ่มที่บ้านหน้าโกฏี ตำบลท่าพญา อำเภอปากพนัง มีข้อสรุปดังนี้

1.3.1 น้ำเสีย น้ำเสียจากนาุ้งทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำชายฝั่งลดลงไป โดยเฉพาะการฉีดเลน (ดินโคลน จากนาุ้งลงในทะเล) เรือประมงขนาดใหญ่และเครื่องมือทันสมัย เรือประมงขนาดใหญ่มีเครื่องมือทันสมัยและลงทุนสูงเข้าไปจับสัตว์น้ำชายฝั่งทะเลได้ปริมาณมาก เช่น เรืออวนรุน เรือลากข้าง เรือปั่นไฟและเรือวางไซปู เป็นต้น สัตว์น้ำถูกจับไปจำนวนมากจึงมีที่เหลือจะขยายพันธุ์จำนวนน้อย

1.3.2 การทำประมงในเขต 3,000 เมตร การทำประมงเกินเขตที่กำหนดทำให้มีผลกระทบต่อปริมาณในการขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำ

1.3.3 ไม่มีปะการัง ปะการังเปรียบเหมือนบ้านของสัตว์น้ำ จึงต้องสร้างสภาพของธรรมชาติหรือปะการังให้

1.3.4 ชายฝั่งทะเลพัง ชายฝั่งทะเลถูกคลื่นและกระแสน้ำพัดพาทำให้พังและเซาะลึกเข้าไปทำให้พันธุ์สัตว์น้ำหายไป ควรทำตัวเทียมเพื่อกันคลื่นและกระแสน้ำ

1.3.5 เครื่องมือราคาสูง เครื่องมือ (T) ราคาสูงโดยเฉพาะอวน ทางราชการควรตั้งกองทุนเงินกู้ดอกเบี้ยถูกให้ชาวประมงชายฝั่งทะเล

ข้อเสนอในการแก้ปัญหา

- 1) ศึกษาการวางไซของปลาและการจับปลาที่เหมาะสม
- 2) ประกันราคาสัตว์น้ำและตั้งตลาดชุมชนเพื่อกำหนดราคาได้เอง
- 3) กวดขันการจับสัตว์น้ำในเขต 3,000 เมตร (ควรกำหนด 5,000 เมตร)
- 4) การกำหนดขนาดของตาอวนเพื่อสงวนพันธุ์สัตว์น้ำ
- 5) ราชการต้องรักษากฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อขจัดผู้ทำผิดกฎหมาย
- 6) การวางปะการังริมฝั่งทะเลเพื่อให้เป็นที่อยู่และเพาะพันธุ์ของสัตว์โดยชาวประมงมีส่วนร่วม
- 7) ปลุกป่าชายเลนริมฝั่งคลองปากพนัง - หัวไทร เพื่อความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติซึ่งส่งผลต่อพันธุ์สัตว์น้ำชายฝั่ง

2 สรุป ปัญหาและความต้องการของชาวประมงพื้นบ้านลุ่มน้ำปากพนัง

ประมงพื้นบ้านลุ่มน้ำปากพนังมีความแตกต่างกันออกไปบ้างตามลักษณะของพื้นที่แหล่งประมง ในกรณีของประมงลำนํ้า (น้ำจืดและน้ำกร่อย) เครื่องมือในการจับปลาจะมีขนาดเล็กกว่าการทำประมงบริเวณปากอ่าว และการทำประมงชายฝั่ง เครื่องมือที่ใช้ เช่น เบ็ด ไซ อวนขนาดเล็ก แห และสุม เป็นต้น ส่วนการประมงอีก 2 ที่นั่น แหล่งที่ประกอบกิจการจะมีลักษณะกว้างและน้ำลึก เครื่องมือจึงมีขนาดใหญ่ขึ้น ส่วนมากจะใช้ อวนเป็นหลัก ซึ่งมีทั้งอวนรุน อวนลาก อาจจะมีไซปูที่ใช้

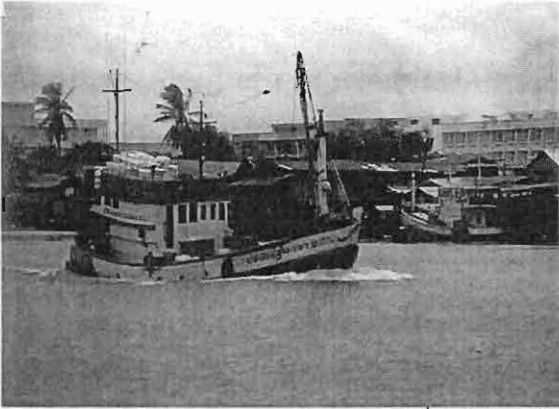
ในการจับปู ปัญหาสำคัญร่วมกันของประมงลำนํ้าและประมงบริเวณปากอ่าว คือพันธุ์ปลา ลดลง
ไป การแก้ไขคือ ต้องเปิดประตูระบายน้ำอุทกวิภาชประสิทธิ์ให้มากขึ้น มีข้อเสนอให้เปิด 6 - 8
เดือนต่อปี ตามเวลาที่เหมาะสม โดยมีคณะกรรมการร่วมรัฐและราษฎร อีกประการหนึ่งคือ น้ำเสีย
และเกิดมลพิษ อันสืบเนื่องมาจากการทำนากุ้งและการใช้สารเคมีในการเกษตรและการเปิดประตู
น้ำน้อยไป และที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การที่พืชพันธุ์น้ำริมแม่น้ำลำคลอง และปากอ่าว (ป่า
ชายเลน) ถูกทำลายทำให้วงจรชีวิตสัตว์น้ำขาดตอน อันทำให้สัตว์น้ำไม่มีที่เพาะพันธุ์และอาศัย วิธี
แก้ไขคือการหยุดทำลายพืชพันธุ์ริมแม่น้ำลำคลอง เช่น ต้นจาก ต้นเสม และต้นลำภู เป็นต้น ใน
กรณีปากอ่าวก็ต้องหยุดทำลายป่าชายเลนและต้องปลูกป่าชายเลนเพื่อเรียกความอุดมสมบูรณ์
กลับคืนมา ซึ่งจะทำให้พันธุ์สัตว์น้ำกลับสู่สภาพเดิมหรือใกล้เคียงที่มีอยู่เดิม ในกรณีของประมง
ชายฝั่งปัญหาหลัก คือ เรือประมงขนาดใหญ่และมีเครื่องมือทันสมัยเข้าไปจับสัตว์น้ำจึงทำให้สัตว์
น้ำลดน้อยลงอย่างรวดเร็ว หรือเรือปั่นไฟปลากะตักที่เข้าไปจับสัตว์น้ำขนาดเล็กไปจำนวนมาก
เป็นการตัดวงจรชีวิตสัตว์น้ำ และอีกประการหนึ่งคือ ปัญหาน้ำเสียและดินโคลน จากนาุ้ง ที่ทำ
ให้เกิดปัญหาตอชายฝั่งทะเล หากแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้สภาพความสมบูรณ์ของสัตว์น้ำชายฝั่งก็
จะดีขึ้น ปัญหาของประมงพื้นบ้านจะแก้ไขได้เพียงใดหรือไม่นั้น คนในพื้นที่และภาครัฐจะต้องสร้าง
ความเข้าใจต่อกันและต้องลงมือปฏิบัติ (ภาพประกอบ 1)

3 ลำดับความสำคัญของปัญหาร่วมกันของชาวประมงพื้นบ้านลุ่มน้ำปากพนัง

3.1 ปลาและสัตว์น้ำมีน้อย สัตว์น้ำมีปริมาณน้อยลงทำให้จับได้น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปลา
การที่มีจำนวนน้อยลงมีสาเหตุมาจากความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม อันเป็นการกระทำของ
ธรรมชาติส่วนหนึ่ง และการกระทำของมนุษย์

3.2 ขุนในการดำเนินการ เนื่องจากจับสัตว์น้ำได้น้อยจึงมีปัญหาในการซื้อหาสิ่งจำเป็นมา
ทำเครื่องมือ และซื้อเครื่องมือจับสัตว์น้ำ

3.3 สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ เนื่องจากการใช้สารเคมีในการต่างๆ ทำให้เกิดมลภาวะที่ทำให้สภาพ
ความเป็นอยู่และการดำรงชีพมีปัญหา และส่งผลกระทบต่อการเพาะพันธุ์ การเจริญเติบโต ของ
สัตว์น้ำ

1.1 เรือประมงขนาดใหญ่มีการใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำที่ทันสมัยสามารถจับสัตว์น้ำได้ปริมาณมาก ส่งผลทำให้ปริมาณสัตว์น้ำในท้องทะเลน้อยลง

1.2 น้ำมันเชื้อเพลิง และเครื่องมือจับสัตว์น้ำมีราคาแพง ส่งผลทำให้ชาวประมงมีต้นทุนในการจับสัตว์น้ำสูงในแต่ละครั้ง

1.3 การบุกรุกป่าชายเลนเพื่อทำนาุ้ง ส่งผลกระทบต่อแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน

ภาพประกอบ 1 สภาพปัญหาบางส่วนของการทำประมงในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง

4 ความต้องการของชาวประมงพื้นบ้านลุ่มน้ำปากพนัง

4.1 ดำเนินการให้สัตว์น้ำมีมากขึ้น การดำเนินการต้องใช้หลายวิธี เช่น คีนสภาพสมบูรณ์ให้ธรรมชาติ สิ่งใดที่ทำให้ธรรมชาติเสียหายต้องหยุดดำเนินการและกระทำ และต้องส่งเสริมการทำประมงพื้นบ้าน และ อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ เป็นต้น

4.2 ให้ความช่วยเหลือด้านการลงทุน ด้วยรายได้ของการทำประมงพื้นบ้านลดน้อยลงมาก ดังนั้นการให้ทุนในลักษณะกู้ยืมดอกเบี้ยถูกจึงเป็นทางแก้ปัญหาทางหนึ่ง

4.3 การทำให้สภาพแวดล้อมดีขึ้น การประกอบกรหลายอย่างส่งผลต่อการเป็นอยู่ที่มีคุณภาพของคนและสิ่งมีชีวิตต่างๆ เช่น การใช้สารเคมี และการปล่อยน้ำเสีย เป็นต้น รัฐจะต้องมีมาตรการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพกว่าที่เป็นอยู่

4.4 การมีกฎหมายเพื่อดำรงความมั่นคงของทรัพยากรประมงและความจริงจังในการปฏิบัติการของราชการ ปัญหาการใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำที่เป็นการทำลายมืออยู่พอสมควร ทางราชการจะต้องเร่งคิดและดำเนินการแก้ปัญหา และต้องทำอย่างจริงจัง จึงจะสำเร็จได้

5 ข้อเสนอแนะในการวิจัย

5.1 วิจัยเกี่ยวกับการประมงพื้นบ้าน พื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังในแง่มุมต่างๆ

5.2 วิจัยเกี่ยวกับวิถีชีวิตและภาวะเศรษฐกิจของชาวประมงพื้นบ้านลุ่มน้ำปากพนัง

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. เอกสารการสัมมนา สักระยะห้องค้ความรู้พื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง.
วันที่ 29-30 มีนาคม พ.ศ.2544 โรงแรมทวินโลตัส นครศรีธรรมราช.

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มประมงพื้นบ้าน (ชายฝั่งทะเล)

“โครงการศึกษาลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของประชาชนเพื่อการวิจัยและพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง”

วันที่ 21 พฤษภาคม 2546 เวลา 13.00 - 16.00 น.

ณ ตำบลขนานนก อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	เลขที่	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	อาชีพ
1	นายอะหมัด จรเมือง	6	6	เกาะเพชร	หัวไทร	นครศรีธรรมราช	ประมง
2	นายสุณีย์ หวังเอียด	82	6	เกาะเพชร	หัวไทร	นครศรีธรรมราช	ประมง
3	นายวีระ จันทรจรร	227	3	หน้าสตน	หัวไทร	นครศรีธรรมราช	ประมง
4	นายพิมล คงจันทร์	11	4	หน้าสตน	หัวไทร	นครศรีธรรมราช	ข้าราชการ
5	นายเจ้าป่า จรเมือง	191/1	7	หน้าสตน	หัวไทร	นครศรีธรรมราช	ประมง
6	นายหิมา ดำภู	191/4	7	หน้าสตน	หัวไทร	นครศรีธรรมราช	ประมง
7	นายประกาศ กิตติสังวาลย์	261	7	หน้าสตน	หัวไทร	นครศรีธรรมราช	ประมง
8	นางภิรมย์ เหมทานนท์	24	6	ขนานนก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	น้ำตาลจาก
9	นายวิรัตน์ ศรีเพชร	140/1	10	ขนานนก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
10	นางนุปลา สักทอง	142	10	ขนานนก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
11	นายเอกชัย ทรัพย์นวล	177	10	ขนานนก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
12	นายประยูร คงทอง	243	10	ขนานนก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
13	นางอาภรณ์ ยิ้มละมัย	274	10	ขนานนก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง

รายชื่อผู้เข้าร่วมเวทีสนทนากลุ่มประมงพื้นบ้าน (ในอำเภopakphang)

"โครงการศึกษาลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของประชาชน เพื่อการวิจัยและพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพอง"

วันที่ 20 พฤษภาคม 2546 เวลา 13.00 - 16.00 น.

ณ วัดบางบ่อ ตำบลปากพองฝั่งตะวันออก อำเภอปากพอง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	เลขที่	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	อาชีพ
1	นางประถม พรหมจรรย์	263/1	2	ปากพองฝั่งตะวันออก	ปากพอง	นครศรีธรรมราช	ประมง
2	นายคล้อย มณีภู	448	2	ปากพองฝั่งตะวันออก	ปากพอง	นครศรีธรรมราช	ประมง
3	นายวินัย เียนรักษา	298	2	ปากพองฝั่งตะวันออก	ปากพอง	นครศรีธรรมราช	ประมง
4	นายพิชิต น้ำทอง	342/2	2	ปากพองฝั่งตะวันออก	ปากพอง	นครศรีธรรมราช	ค้าขาย
5	นายบุญฤทธิ์ หนูนะ	312/1	7	ปากพองฝั่งตะวันออก	ปากพอง	นครศรีธรรมราช	ประมง
6	นายชุมพร แดงเอียด	247	9	ปากพองฝั่งตะวันออก	ปากพอง	นครศรีธรรมราช	ประมง
7	นางประคิน เชงอิม	247/9	-	ปากพองฝั่งตะวันออก	ปากพอง	นครศรีธรรมราช	ประมง
8	นางดำรงค์ โยธารักษ์	117	-	ปากพองฝั่งตะวันออก	ปากพอง	นครศรีธรรมราช	สท.
9	นายเทิดศักดิ์ หนูปลอด	104	2	ปากพองฝั่งตะวันตก	ปากพอง	นครศรีธรรมราช	ประมง
10	นายธัญญา สุขกรี	28/4	4	ปากพองฝั่งตะวันตก	ปากพอง	นครศรีธรรมราช	ประมง
11	นายสมชาย คงเสือ	45	4	ปากพองฝั่งตะวันตก	ปากพอง	นครศรีธรรมราช	ประมง
12	นายสมพร คงเสือ	45/2	4	ปากพองฝั่งตะวันตก	ปากพอง	นครศรีธรรมราช	ประมง
13	นายกะเจม อัดชา	46/5	4	ปากพองฝั่งตะวันตก	ปากพอง	นครศรีธรรมราช	ประมง
14	นายทวี น้ำทอง	52	4	ปากพองฝั่งตะวันตก	ปากพอง	นครศรีธรรมราช	ประมง
15	นายปรีชา ช่วยจิตต์	90	4	ปากพองฝั่งตะวันตก	ปากพอง	นครศรีธรรมราช	เลี้ยงกุ้ง
16	นายดนเหลาะ จันทร์ลิหมัด	93	4	ปากพองฝั่งตะวันตก	ปากพอง	นครศรีธรรมราช	ประมง
17	นายจรรณ ทงลัน	105	4	ปากพองฝั่งตะวันตก	ปากพอง	นครศรีธรรมราช	เลี้ยงกุ้ง
18	นายพิเชษฐ์ สุขช่วย	135	4	ปากพองฝั่งตะวันตก	ปากพอง	นครศรีธรรมราช	เลี้ยงกุ้ง
19	นายแสง คงเสือ	348	7	-	ปากพอง	นครศรีธรรมราช	ประมง

รายชื่อผู้เข้าร่วมเวทีสนทนากลุ่มประมงพื้นบ้าน (ในแม่น้ำปากพนังและคลองสาขา)
 “โครงการศึกษาลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของประชาชนเพื่อการวิจัยและพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง”

วันที่ 20 พฤษภาคม 2546 เวลา 09.00 - 12.00 น

ณ ศาลาริมน้ำ วัดบางด้วน ตำบลปากแพรก อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	เลขที่	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	อาชีพ
1	นายสุวรรณ์ คีรนอง	26	2	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
2	นายบำรุง ทองจุด	50	8	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
3	นายสันติ เขียวเสน	65	8	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	รับจ้าง
4	นายเชย แทมทับ	90	8	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ทำนา
5	นายไสว ชินวงศ์	58	6	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
6	นายสุทิพย์ วิริยพงศ์	60/1	6	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
7	นายสุวิทย์ กลแกม	19	1	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	รับจ้าง
8	นายธัญญา พัฒสมุท	42	8	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
9	นางด้ว นรสิงห์	80	8	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
10	นายสว่าง พุ่มศรี	25	1	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
11	นายเพี้ยน หนูพันธ์	38	8	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ทำนา
12	นางประเนตร จินา	106	8	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
13	นางจุไร ดีชู	65	8	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
14	นางหนูอิน คาบรวง	69	8	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
15	นางอำไพ ตราชิว	62	8	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
16	นางบุรณี นาคเป้า	41	8	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
17	นางจำเนียร ปลอดอ่อน	84	8	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
18	นางศรีไพร สุดรัก	99	8	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
19	นางประคอง แก้วเมือง	98/1	8	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
20	นายเสรี ชินวงศ์	36	1	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
21	นายสมพร เมฆแก้ว	85	8	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
22	นายสุพจน์ ขวดแก้ว		8	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
23	นายไมตรี เพชรสงค์	52	8	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
24	นายฉลาด ปานทน	99	8	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
25	นายพิเศษ หนูดำ	89	5	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	รับจ้าง
26	นางอุบล เกื้อสุข	73	8	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ทำนา

รายชื่อผู้เข้าร่วมเวทีสนทนากลุ่มประมงพื้นบ้าน (ในแม่น้ำปากพนังและคลองสาขา) (ต่อ)

“โครงการศึกษาลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของประชาชนเพื่อการวิจัยและพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง”

วันที่ 20 พฤษภาคม 2546 เวลา 09.00 - 12.00 น

ณ ศาลาริมน้ำ วัดบางด้วน ตำบลปากแพรก อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	เลขที่	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	อาชีพ
27	นางสุวรรณี พุ่มศรี	25	1	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
28	นายระนอง หนูเขียว	27	1	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
29	นางถวิล ฉิมสุด	71	8	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
30	นายวิมล เกื้อสุข	58/1	8	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
31	นายสมเกียรติ โอพัง	98	8	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
32	นายบุญรัตน์ พลสุวรรณ	62	8	ปากแพรก	ปากพนัง	นครศรีธรรมราช	ประมง
33	นายเสน่ แพรกปาน	30	5	บ้านเนิน	เชียรใหญ่	นครศรีธรรมราช	ประมง
34	นายบรรจบ อ่วมคง	33	5	บ้านเนิน	เชียรใหญ่	นครศรีธรรมราช	ประมง
35	นายสมปอง จงไกรจักร	122	11	ไสหมาก	เชียรใหญ่	นครศรีธรรมราช	ประมง
36	นายชนิล แซ่ฮุ้ย	63	-	ไสหมาก	เชียรใหญ่	นครศรีธรรมราช	ประมง
37	นายจีน แซ่ฮุ้ย	95	-	ไสหมาก	เชียรใหญ่	นครศรีธรรมราช	ประมง

ประวัติผู้เขียน

1. ชื่อ นายสืบพงศ์ ธรรมชาติ
ตำแหน่ง รองศาสตราจารย์
วุฒิการศึกษา
วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
กศ.บ. (ภาษาไทย)	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา	2519
อ.ม. (ภาษาไทย)	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	2526
อ.ด. (ภาษาไทย)	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	2534
- สถานที่ทำงาน สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ 222 ต.ไทยบุรี
อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช 80160
2. ชื่อ นายไพฑูรย์ มีกุล
ตำแหน่ง รองศาสตราจารย์
วุฒิการศึกษา
วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
กศ.บ.(ประวัติศาสตร์)	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร	2512
กศ.ม(ประวัติศาสตร์)	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร	2515
M.A. (Anthropology)	University of Washington, USA	2524
Ph.D. (Anthropology)	University of Washington, USA	2527
- สถานที่ทำงาน สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ 222 ต.ไทยบุรี
อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช 80160
3. ชื่อ นายณรงค์ บุญสวอยขวัญ
ตำแหน่ง อาจารย์
วุฒิการศึกษา
วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
สศ.ม (สังคมวิทยา)	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	2535
ศศ.ม. (รัฐศาสตร์)	มหาวิทยาลัยรามคำแหง	2537
- สถานที่ทำงาน สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ 222 ต.ไทยบุรี
อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช 80160